Jak budować sprawczość w edukacji klimatycznej?

1. Dlaczego sama wiedza paraliżuje?

Problem: Wykład o katastrofie bez narzędzi do działania budzi lęk, cynizm i poczucie bezsilności.

Mechanizm: Wiedza → Przeciążenie → Brak wpływu → Paraliż / Wyparcie

Rozwiązanie: Domknij wiedzę natychmiastowym testem w praktyce (symulacja, gra, projekt).

Model naukowy: *Mind the Gap* (Kollmuss & Agyeman, 2002) | *Leverage Points* (Meadows, 1999)

2. Jak zamienić lęk w poczucie wpływu?

Problem: Straszenie katastrofą paraliżuje, a „tani optymizm" budzi nieufność.

Ścieżka: Eko-lęk → Safe Space → Konstruktywna Nadzieja → Działanie

3 Filary w klasie:

a. Uznanie emocji: Nazwanie niepokoju jako adekwatnej reakcji.
b. Konstruktywna nadzieja: Skupienie na sensie działania i wartościach.
c. Sojusze: Pokazywanie naukowców i ruchów społecznych – uczeń nie jest sam!

Model naukowy: *Meaning-Focused Coping* (Maria Ojala, 2012)

3. Trzy filary motywacji wewnętrznej (SDT)

AUTONOMIA: Wybór tematu i formy + pytania otwarte zamiast nakazów.

KOMPETENCJA: Dzielenie wyzwań na kroki + małe wygrane + feedback 3K.

PRZYNALEŻNOŚĆ: Małe zespoły zadaniowe + wspólny cel + celebrowanie wyników.

Model naukowy: *Self-Determination Theory* (Deci & Ryan, 1985, 2000)

4. Budowanie przekonania „Potrafię!" (Self-Efficacy)

Ścieżka: Mikrodziałanie → Doświadczenie Sukcesu → Przekonanie: „Mam wpływ!"

Jak wdrożyć? Zaczynaj od małych kroków z gwarancją sukcesu i pokazywania przykładów rówieśników.

Model naukowy: *Self-Efficacy Theory* (Albert Bandura, 1977, 1997)

5. Cztery poziomy sprawczości

Poziom 1 (Osobisty): Dzienniczki nawyków, audyty zużycia zasobów.
Poziom 2 (Szkolny): Ogród deszczowy, kompostownik, zmiana menu w stołówce.
Poziom 3 (Lokalny): Petycje, projekty do Budżetu Obywatelskiego.
Poziom 4 (Systemowy): Gry symulacyjne, debaty, zrozumienie praw rynku.
Model naukowy: *Action Competence Framework* (Jensen & Schnack, 1997)

6. Zmiana roli edukatora

ZAMIAST: Nauczyciel = Ekspert podający gotowe recepty i oceniający.

→ **Facylitator** = Projektant pytań otwartych i sytuacji problemowych.

Zasada: Włączaj uczniów w podział odpowiedzialności i uznaj niepewność (*Pedagogy of Risk*).

Model naukowy: *Transformative Learning* (Mezirow, 1991) | *Pedagogy of Agency* (Biesta, 2012)

7. Czym naprawdę jest sprawczość?

Autonomia: *„Sam decyduję”* (Wolność wyboru).

Poczucie skuteczności: *„Wierzę, że potrafię”* (Przekonanie).

Sprawczość (Agency): *Działanie w konkretnym kontekście* (Realny wpływ na świat mimo ograniczeń).

Model naukowy: *Ecological Concept of Agency* (Biesta & Tedder, 2007)

8. Projektowanie prostych zachowań (B = MAP)

Wzór: B = M × A × P

Zachowanie (B) = Motywacja (M) × Zdolność (A) × Wyzwalacz (P)

Zasada: Gdy motywacja spada, obniżaj próg trudności (A) i stawiaj jasne sygnały do działania (P) dokładnie tam, gdzie uczeń podejmuje decyzję!

Model naukowy: *Fogg Behavior Model* (BJ Fogg, Stanford, 2009)

9. Łańcuch aktywacji odpowiedzialności (VBN)

Łańcuch: Wartości → Światopogląd → Świadomość Konsekwencji → Przypisanie Odpowiedzialności → Działanie

Klucz: Uczeń działa, gdy uwierzy, że jego konkretne zachowanie zapobiegnie szkodzie.

Model naukowy: *Value-Belief-Norm Theory* (Paul C. Stern, 1999, 2000)

10. Siła grupy i skumulowany efekt (SIMPEA)

Przesunięcie: Zamień osamotnione „JA” na działające wspólnie „MY”.

Działanie: Kształtuj proekologiczne normy w grupie i wizualizuj skumulowany, zbiorowy efekt całej szkoły.

Model naukowy: *SIMPEA Model* (Fritsche et al., 2018)

NAUSIKA